

Elżbieta Jeżewska, Iwona Rajkowska

Dział Malarstwa i Rzeźby

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 20, 253-266

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NABYTKI MUZEUM NARODOWEGO W KIELCACH W LATACH 1996-1997

DZIAŁ MALARSTWA I RZEŻBY

W 1996 r. dział nie miał nabytków, natomiast w roku 1997 przyjął 58 dzieł, w tym 2 zakupy i 56 darów.

Zakupy

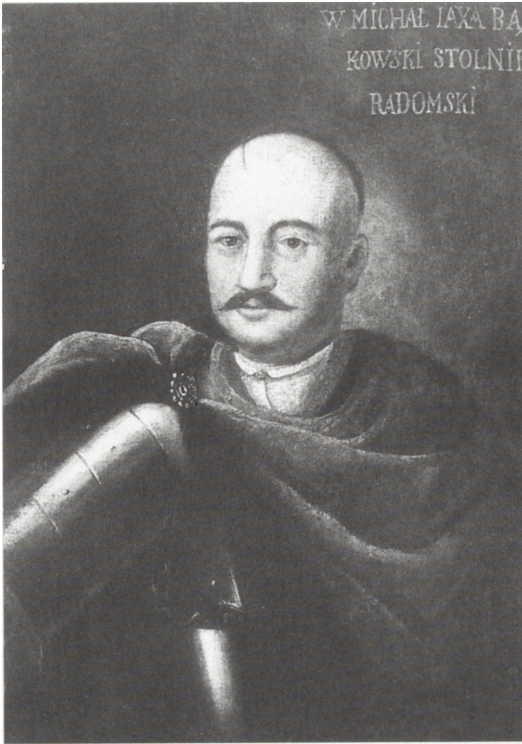
Z myślą o prezentacji na stałej *Galerii malarstwa polskiego* zakupiono dwa staropolskie portrety małżonków Bąkowskich pędzla B. Gołębiowskiego, być może tożsamego z malarzem Baltazarem Gołębiowskim (ok. 1715-1775) notowanym w Krakowie, Jędrzejowie i Sandomierzu, autorem scen religijnych i portretów¹.

Muzeum posiada sygnowany obraz Baltazara Gołębiowskiego – *Portret Józefy z Dąbskich Kochanowskiej z pazim*, olejny na płótnie, całopostaciowy (nr inw. 906). Zapewne ten sam artysta namalował wizerunek *en pied* męża Kochanowskiej – *Portret Franciszka Salezego Korwin-Kochanowskiego* (nr inw. 1030). Swoją podpisał i datę położył malarz na licu portretu kobiecego: *Baltch: Gołębiowski / pinxit 1775*, przy czym *Baltch*: odczytano jako *Baltcha(z)ar*². Inną sygnaturę: *B. Gołębiowski Cracovie 1773* zanotowano na obrazie *Zestanie Ducha Świętego* niegdyś w kieleckich zbiorach Tomasza Zielińskiego³, jednak nie można jej porównać z sygnaturami nowo zakupionych obrazów, ponieważ nie wiadomo, gdzie obecnie znajduje się dzieło z kolekcji Zielińskiego.

¹ *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających* (dalej SAP). T. 2. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, s. 394 – tutaj Gołębiowski z imieniem: *Bartłomiej*. Odczytanie sygnatury na omawianym obrazie z imieniem *Baltazar* zgłoszone do Redakcji SAP w IS PAN w Warszawie w latach osiemdziesiątych.

² Obraz ten w: A. Oborny, B. Modrzejewska *Zbiory malarstwa polskiego* [Muzeum Świętokrzyskiego]. *Katalog*. Warszawa 1971, poz. 256 – występuje jeszcze jako dzieło nieokreślonego malarza. W informatorze wystawy *Portret sarmacki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*, Kielce 1977, opr. W. Ozdoba-Kosierkiewicz, s. 7 – malarz nosi jeszcze imię *Bartłomiej*. Natomiast w: W. Ozdoba-Kosierkiewicz *Portret polski XVII- i XVIII-wieczny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*. „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” (dalej RMNKi) t. 12: Kraków 1982, s. 176 – wymienione jest imię *Baltazar*.

³ Por. I. Jakimowicz *Tomasz Zieliński i jego zbiory*. „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach” (dalej RMS) t. 6: Kraków 1970, s. 375, poz. 58.

Ryc. 1. B. Gołębiowski, *Portret Michała Jaxa-Bąkowskiego stolnika radomskiego*, 1771, poz. kat. 2 (zakupy)

Portrety Kochanowskich odznaczają się dekoracyjnością formy i ciepłym „pastelowym” kolorytem. Nowo zakupione wizerunki Bąkowskich, także olejne na płótnie, są znacznie skromniejsze: każda z osób w półpostaci, na neutralnym tle. Powstawały kolejno: *Portret Michała Jaxa-Bąkowskiego stolnika radomskiego* – w 1771 r., natomiast *Portret Apolonii ze Ślaskich Bąkowskiej stolnikowej radomskiej* – w 1774 r. (ryc. 1, 2). Wizerunek męski uwiecznia przedstawiciela rodu Jaxa-Bąkowskich herbu *Gryf*, notowanego w polskich herbarzach; w 1755 r. był cześnikiem, w 1764 podstolim, w 1768 podczaszym i stolnikiem radomskim, w 1764 – delegatem na elekcję Stanisława Augusta⁴. Ten zasadniczo późnobarokowy portret, jednak w typie popularnym nadal w wieku XVIII, ukazuje „Sarmatę” z wysoko podgoloną głową, z seledcem, i sumiastymi wąsami, w zbroi, z narzuconym futrem barwy złocisto-brązowej (lub płaszczem podbitym takim futrem), spiętym ozdobną broszą na prawym ramieniu. Pod szyją stolnika widać fragmenty białej koszuli z kołnierzykowymi zaokrąglonymi wyłogami, spiętymi małym guzkiem, i czerwono-czarnego kaftana. Warstwa malarska obrazu uległa w znacznym stopniu destrukcji, stąd – ostrość konturów rysów twarzy modelu i płaskość (wtórna?) lapidarnej formy półpostaci Bąkowskiego⁵. W kolorystyce przeważają tony ciepłe.

⁴ Por.: K. Niesiecki *Herbarz polski*. T. 2. Lipsk 1839, s. 45; A. Boniecki *Herbarz polski*. T. 1. Warszawa 1899, cz. 1, s. 141; S. Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 1. Warszawa 1904, s. 115.

⁵ Obrazy zakupiono po gruntownej renowacji. Konserwator Marek Mazurek wykonał prace w pełnym zakresie przy portrecie kobiecym, przy męskim do etapu usunięcia

Ryc. 2. B. Gołębiowski, *Portret Apolonii ze Śląskich Bąkowskiej stolnikowej radomskiej*, 1774, poz. kat. 1 (zakupy)

Drugi z zakupionych – rokokowo-klasycystyczny portret stolnikowej Bąkowskiej, ukazuje młodą kobietę w toalecie według mody zachodnioeuropejskiej: w strojnej złożonej sukni z krynoliną i dekoltem, w narzuconym przez plecy błękitnym płaszczu, w jasnej wysokiej peruce, z biżuterią (kolczyki, sznureczek pereł na szyi). Bąkowska trzyma w prawej dłoni złożony wachlarz, ale pierwotnie w tej samej ręce – poprowadzonej niższym łukiem – trzymała medalion lub zegarek (zmiana kompozycji, uznana przez konserwatora Marka Mazurka za autorską, nastąpiła zapewne w trakcie pozowania postaci)⁶. Rodzaj stylizacji zastosowanej przez malarza w portrecie Bąkowskiej i „kostium” modelki są podobne do widocznych na wspomnianym portrecie Kochanowskiej; inny jest natomiast koloryt nowo zakupionego portretu kobiecego, różni się tendencją do uwypuklania także chłodnych tonów błękitnych.

W muzeum kieleckim znajduje się również inny portret przedstawiciela rodu Jaxa-Bąkowskich, Józefa – podkomorzego chełmskiego (zm. 1777), wykonany przez nieznanego malarza polskiego (nr inw. 972), niepodobny od strony stylistycznej do omówionych wyżej portretów⁷.

E.J.

nawarstwień i dublowania; pozostałe prace przy nim wykonał Krzysztof Polak. Dokumentacja w Pracowni Konserwatorskiej Muzeum Narodowego w Kielcach.

⁶ Zmiana kompozycji ujawniona w trakcie prac konserwatorskich jw.

⁷ W. Ozdoba-Kosierkiewicz *Portret polski XVII- i XVIII-wieczny...*, s. 180-181, ryc. 18.

Ryc. 3. Henryk Czarnecki, *Autoportret*, ok. 1910, poz. kat. 1 (dary)

Dary

W końcu września 1997 roku Wanda Czarnecka podarowała muzeum w Kielcach kilkadziesiąt prac swego ojca Henryka Czarneckiego – artysty malarza (zob. notka biograficzna na s. 264)⁸, a 7 stycznia 1998 r. uzupełniła ten dar kilkoma jeszcze obiektami. W sumie do muzeum wpłynęło 69 prac, z czego do Działu Malarstwa i Rzeźby trafiły 53 obrazy (dwa w bardzo złym stanie zachowania) – do inwentarza wpisano 50 pozycji, do księgi materiałowej 3. Prace te dołączyły do jedynej posiadanej przez muzeum od roku 1947 dzieła Czarneckiego – *Portretu kustosa Tadeusza*

⁸ Notka biograficzna opracowana w oparciu o informacje zamieszczone w następujących pracach: W. Czarnecka *Opowieść o ojcu w: Henryk Czarnecki. Malarstwo* [Katalog wystawy]. Galeria BWA „Piwnice”, Kielce [1985], s. 5-17; A. Massalski, S. Meducki *Kielce w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945*. Wrocław 1986, s. 221, 250, 368; *Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie 1895-1939*. Red. J. E. Dutkiewicz, J. Jeleniewska-Ślesińska, W. Ślesiński. Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, s. 252; M. Pawlina-Meducka *Życie kulturalne Kielc 1918-1939*. Warszawa-Kraków 1983, s. 119, 124-125, 127, 129, 187, 189, 196; *Pamiętnik Kieleckiego Plastyka*. Kielce 1995, s. 9-12, 16-18; A. Zych *Henryk Czarnecki*. „Przemiany” 1978 nr 4, s. 22; Tenże *Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Kielcach*. W: *Polskie życie artystyczne w latach 1945-1960*. Praca zb. pod red. A. Wojciechowskiego. Wrocław 1992, s. 275; *XXV lat plastyki kieleckiej. Malarstwo. Rysunek. Grafika. Rzeźba*. Katalog wystawy. Kielce 1972; *60 lat plastyki kieleckiej. Katalog wystawy*. Galeria BWA „Piwnice”. Kielce 1981, nota biograficzna przy poz. kat. 5 (nlb). Więcej pojedynczych i rozrzuconych wzmianek w licznych publikacjach Jana Golki i Adama Zycha o kieleckim środowisku kulturalnym i plastycznym w szczególności. Zob. także: K. Bondzińska *Sylwetka Henryka Czarneckiego na tle powstania i rozwoju szkoły średniej plastycznej w Kielcach*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. W. Kubiczka, WSP w Krakowie 1997.

Ryc. 4. Henryk Czarnecki, *Portret pierwszej żony artysty w okularach*, pocz. lat 30., poz. kat. 6 (dary)

Szymona Włoszka (1926 r., olej płótno, nr inw. MNKi/M/1269). Pozostałych 16 pozycji z daru znalazło się w Dziale Historii (13) i Dziale Rycin (3).

Z prac malarskich drugą co do liczby po pejzażach grupę tworzą portrety i kompozycje figuratywne (21), w oleju, pastelu i akwareli. W grupie tej łatwo da się wyróżnić 3 typy przedstawień: najliczniej reprezentowani są członkowie rodziny autora, począwszy od niego samego na młodzieńczym autoportrecie, następnie osoby mniej lub bardziej znane autorowi, anonimowe; ostatni typ to alegorie i kompozycje symboliczne.

Wspomniany autoportret (ryc. 3), jedyny w zbiorach, jest pracą fragmentaryczną (prawdopodobnie niedokończoną), niemniej bardzo ciekawą nie tylko ze względów historycznych – twarz dwudziestoletniego malarza *en trois quarts* potraktowana jest z rozmachem, z partiami lekko impastowymi, w cieplej tonacji brunatno-żółtej. Autoportretów Czarnecki namalował niewiele, nieliczne znajdują się w rękach prywatnych, omawiany młodzieńczy jest pełnym ewenementem. Z czterech portretów dwóch żon najciekawszy jest *Portret pierwszej żony artysty w okularach* (ryc. 4) – popiersie *en trois quarts*, lekko impastowe, w lekkiej zielono-brązowo-różowo-żółtej tonacji. Z dwóch portretów córki-jedynaczki bardziej wysmakowany kolorystycznie jest portret nastoletniej Wandy, utrzymany w cieplej rdzawo-zielono-brudnożółtej tonacji, za to ciekawszy kompozycyjnie jest portret siedmiolatki – siedzącej w fotelu dziewczynki w stańczykowskiej pozie na dekoracyjnym, ornamentalnym tle (ryc. 5).

W drugiej grupie wyróżnia się również dekoracyjny *Portret Marty Hubickiej*⁹ (ryc. 6). Hubicka ubrana w barwne kimono – modelka kolekcjonowała wycinki, tzw. raporty, tkanin z różnych epok – siedzi w zainscenizowanej pozie przy trójnożnym stoliku, na którym stoi filiżanka herbaty i wazon ze zwiewnymi gałązkami – ponowne odwołanie się do motywów japońskich. Jest to dobre malarstwo portretowe – aka-

⁹ Marta Hubicka (1877-1936), nauczycielka języka polskiego i historii w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Kielcach (w którym nauczał także Czarnecki), społecznik, regionalistka.

Ryc. 5. Henryk Czarnecki, *Portret córki Wandy*, 1919, poz. kat. 3 (dary)

Ryc. 6. Henryk Czarnecki, *Portret Marty Hubickiej*, lata 1920., poz. kat. 10 (dary)

demicki realizm złączony z przebrzmiałym modernizmem przełomu wieków i hołd złożony wielkim krakowskim nauczycielom. Bardziej monotony kolorystycznie jest portret anonimowego cadyka¹⁰ (ryc. 7) w ciemnoszmaragdowo-turkusowej tonacji – wysmakowany realizm, tym razem bez stylizacji. Wybór tematu przywołuje żydowskie fascynacje Aleksandra Gierymskiego (*nota bene* w dwudziestoleciu międzywojennym społeczność żydowska oscylowała wokół 30% wszystkich kielczan).

W ostatniej grupie wspomniana dekoracyjność i stylizacja łączy się z symbolem i alegorią – *Chrystus-Król* (pendant do znajdującej się w rękach prywatnych *Matki Boskiej*), symetrycznie geometryczny projekt prawdopodobnie witrażu lub innej pracy użytko-

¹⁰ Według informacji W. Czarneckiej cadyk pochodził z Góry Kalwarii. „Kieleckie domy modlitwy posiadały nazwy używane w środowisku żydowskim. Brzmiały one: Góra Kalwaria I, Góra Kalwaria II, Aleksandrów, Chmielnik, Pilica, Chęciny [...]. Oznaczały one miejscowości, skąd pochodzili grupujący się w nich wspólnotnicy [...], a także – w przypadku wspólnot chasydzkich – miejscowości, gdzie mieli siedziby cadycy będący przywódcami wspólnot, np. Henoch z Aleksandrowa, Icchak Meir z Góry Kalwarii, Mendel z Kocka [...]. Warto dodać, że Kielecczyzna była terenem działania wielu znanych z historii chasydyzmu cadyków [...]. W środowisku kieleckich chasydów wpływami cieszyli się cadycy: Szaja Goldman [...], Cejman Rabinowicz [...], Josek Fiszman [...], Elimelech Jakub Icchak Rabinowicz z Suchedniowa (zamieszkały w Kielcach). Do śmierci w 1915 r. dużym autorytetem we wspólnocie chasydzkiej Kielc cieszył się cadyk Chaim Szmul Horowicz Szternfeld. Na jego grób na kieleckim kirkucie jeszcze w 1939 r. odbywały się pielgrzymki chasydów”. Cyt. z: M. Maciągowski *Institucje życia religijnego Żydów kieleckich w dwudziestoleciu międzywojennym*. W: *Kultura Żydów polskich XIX i XX wieku*. Kielce 1992, s. 152-154.

Ryc. 7. Henryk Czarnecki, *Portret cadyka*, lata 1920., poz. kat. 11 (dary)

wej – wyraźne nawiązanie w minimalnej skali do wielkich projektów Wyspiańskiego oraz własnych polichromii kościelnych w tym właśnie czasie wykonywanych na Kielceczyźnie. Dekoracyjność secesji skojarzoną z teatralnością *commedii dell'arte* prezentują niewielkie alegoryczne akwarele z motywem pawich piór, natomiast olejne *Zycie (Blazen)* – ryc. 8, stylizacją i barwnością dorównuje portretowi Hubickiej. I.R.

Wspominając dzieciństwo swojego ojca w Falniowie* i późniejszy jego pobyt w Kielcach, Wanda Czarnecka podkreślała wrodzoną wrażliwość malarza na piękno przyrody. Spojrzenia na krajobraz od strony artystycznej nauczyła Czarneckiego krakowska Akademia, jej profesorowie, a zwłaszcza – jak sam podkreślał – uwagi Jana Stanisławskiego (1860-1907)¹¹. Do muzeum trafiło 30 pejzaży Czarneckiego, głównie olejnych. W odczuciu jego rodziny były to „studia” w znaczeniu mniej wartościowych prac¹², które świadczą jednak o uważnym wyborze motywów pejzażowych oraz ich interpretacji w granicach realizmu, częstokroć jeszcze w duchu późnomłodopolskim. Wyjazdy Czarneckiego z Kiel w Tatry od 1927 r. – spowodowane początkowo odwiedzinami leczonej w Zakopanem żony – zaowocowały także serią widoków tatrzańskich, z których wyziera głębokie przeżywanie surowej i monumentalnej urody wysokich

* Miejscem urodzenia malarza według Wandy Czarneckiej (informacja w katalogu *Henryk Czarnecki. Malarstwo...* [1985]) jest Falniów, por. *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*. T. 1, Warszawa 1980. s. 411 – wieś w gminie Miechów, natomiast według *Materiałów do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie...*, s. 252 – Czaple Wielkie, gmina Gołcza.

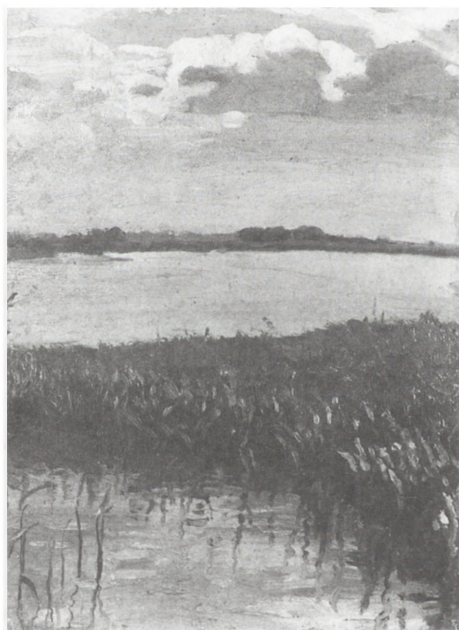
¹¹ *Henryk Czarnecki. Malarstwo...*, s. 6.

¹² Tamże, s. 8-9, wg Wandy Czarneckiej: „Pejzaży Ojciec nigdy nie traktował serio, uważając je za studia...”.

Ryc. 8. Henryk Czarniecki, *Życie (Błazen)*, ok. 1925, poz. kat. 18 (dary)

gór. Echa młodopolskiej (symbolizm) fascynacji naturą pobrzmiewają np. w jego pejzażach (najczęściej bez sztafażu) z samotnymi, okazałymi drzewami na łąkach górskich (poz. kat. 22-24), z zagonami upraw (poz. kat. 25, 26), a także z wodnym żywiołem rzeki Nidy (poz. kat. 27 – ryc. 9) – czyli w obrazach porównywalnych w idei, tematyce i stylu z pracami uczniów Jana Stanisławskiego, głównie Stanisława Kamockiego (1875-1944), a także Stanisława Czajkowskiego (1878-1954)¹³. Praca Czar-

Ryc. 9. Henryk Czarniecki, *Nida* (pejzaż rzeczny), poz. kat. 27 (dary)

¹³ W ślad za kwerendą B. Modrzejewskiej – E. Jeżewska *Kamocki pejzażysta. Obrazy artysty w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach*. RMNKi t. 19: Kielce 1998, s. 229-252; *Stanisław Czajkowski 1878-1954* (katalog wystawy monograficznej w CBWA

Ryc. 10. Henryk Czarnecki, *Dolina Chochołowska*,
poz. kat. 33 (dary)

neckiego z autorskim tytułem: *Królowa chatupa na Chłabówce* (wiejska zagroda górala o nazwisku „Król”, na Chłabówce k. Jaszczurówki, nieopodal Zakopanego), z gęstymi zaroślami drzew i krzewów okrytych zielenią na pierwszym planie jest typem kompozycji utrwalonym pod wpływem grafiki japońskiej (poz. kat. 28)¹⁴. Wśród wysokogórskich pejzaży Czarneckiego – charakteryzujących Tatry jako formację – pojawia się dwukrotnie m.in. Mnich, szczyt ukazany od południowego zachodu, nadto: Kobylarz (w paśmie górskim idącym ku Czerwonym Wierchom) – którego identyfikację zawdzięczam Helenie Pitoń (Muzeum Tatrzańskie) i Pawłowi Skawińskiemu z Zakopanego¹⁵, a także Dolina Małej Łąki – z łańcuchem szczytów od Siodłowej Turni do Wielkiej Turni, i Polana Chochołowska na akwreli z „koronką” dolomitowych skał zwanych Mnichami Chochołowskimi (poz. kat. 33 – ryc. 10). Na dwóch ostatnich pejzażach obecność człowieka pośrednio sugerują drewniane szałaszy-chaty „letnich wsi” pobudowanych dla górali przebywających na wypasie na halach. Efekt malowania krajobrazu w dzień słoneczny „pod światło” – jak to czynił np. Kamocki – zastosował Czarnecki w tatrzańskim widoku na Wołowiec zza Mnichów Chochołowskich (poz. kat. 34), oddając blask południowego słońca (podkreślony bielą), jakby „osiadły” na pierwszoplanowych dolomitowych skałach, i *sfumato* planów kolejnych po daleki horyzont odcinający się od jasnoblękitno-zielonkawego nieba. Do ambitniejszych prac należy również *Zmarzły Staw* (Gąsienicowy?) z poziomą strefą „świejących” głazów,

Zachęta w Warszawie). Warszawa 1980, poz. 189, 264-266, 419, 422, 432, 714 (drzewa); poz. 425 (pejzaż wodny) i in.

¹⁴ Z. Alberowa Ł. Kossowski *Inspiracje sztuką Japonii w malarstwie i grafice polskich modernistów. Katalog* (wystawy Muzeum Narodowego w Kielcach i Muzeum Narodowego w Krakowie). Kielce-Kraków 1981, m.in. poz.: 36, 40-43.

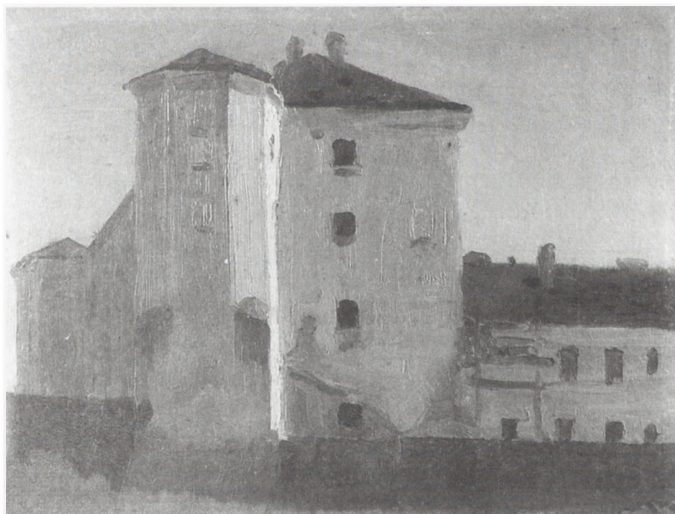
¹⁵ Odpowiedź na kwerendę skierowaną do Muzeum Tatrzańskie, z 1998 r.

Ryc. 11. Henryk Czarniecki, *Święty Jan Nepomucen. Park w Kielcach*, 1925, poz. kat. 36 (dary)

odbijających światło słoneczne na rumowisku skalnym między podnóżem wertykalnej ściany górskiej a lustrem stawu (poz. kat. 35).

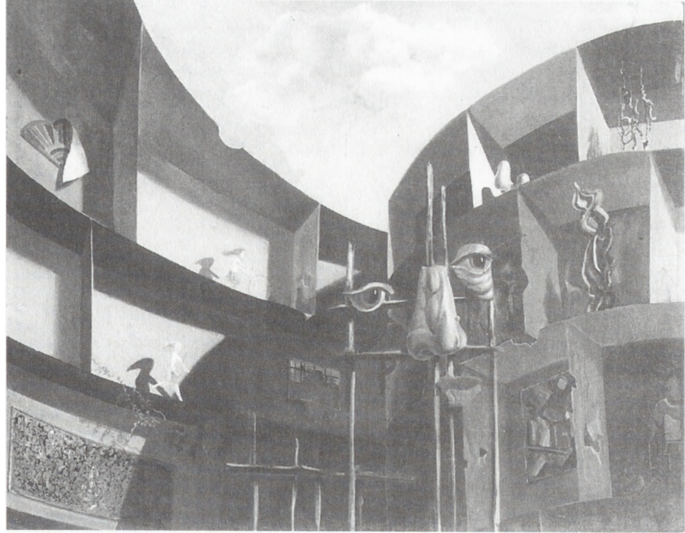
W Kielcach Czarniecki namalował w 1925 r. fragment miejskiego parku ze stawem letnią porą: piętrzące się zielone zarośla, a na ich tle kamienny bielejący pomnik św. Jana Nepomucena, odbijający się w wodzie (poz. kat. 36 – ryc. 11, poz. kat. 37)¹⁶. Typowe weduty, być może również z lat 20., ukazują m.in. historyczne centrum Sandomierza: zamek od strony Wisły (od południa) i fragment panoramy miasta od wscho-

Ryc. 12. Henryk Czarniecki, *Sandomierz – Zamek*, poz. kat. 38 (dary)

¹⁶ Podobny widok parku kieleckiego – „podzameckiego” – na pocztówce, por.: J. Daniel K. Marchel *Kielce na dawnej pocztówce*. Kielce 1993, il. poz. 54.

Ryc. 13. Józef Natanson, *Muzeum sztuki współczesnej*, 1985, poz. kat. 42 (dary)

du z częścią katedry, jej dzwonnica i Domem Jana Długosza (poz. kat. 38 – ryc. 12, poz. kat. 39). Pod względem kolorystycznym pejzaże Czarneckiego odznaczają się zasadniczo wąską skalą barw, a nawet ujawniają tendencję ku monochromatyzmowi. Wyjątek stanowi pejzaż nadnidziański z okolic wsi Kotlice z horyzontalnymi, syntetycznymi strefami wielobarwnych planów (poz. kat. 40).

W darze Wandy Czarneckiej znajduje się także jedna olejna martwa natura artysty: *Irysy w wazonie* (poz. kat. 41). E.J.

Henryk Czarnecki ze względów rodzinnych nie mógł sobie pozwolić na uczynienie z malowania życiowej profesji – nie zaistniał w głównym nurcie ewolucji sztuki współczesnej, pozostał na etapie dobrego akademickiego malarskiego rzemiosła, tradycyjnego, jeśli chodzi o formę i treść. Przedsmak nierozkwitłej indywidualnej manieri dają jego ciepłe tonacje i szczególne upodobanie zieleni w przynajmniej kilku pięknych odcieniach – znamiona krakowskiego kolorysty.

20 stycznia 1997 r. muzeum nasze, podobnie jak kilka innych w Polsce, otrzymało od Józefa Natansona – za pośrednictwem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” – dwie prace (wybór należał do muzeum) – klasyczne przykłady malarstwa surrealistycznego w duchu Salvadore’a Dali i René Magritte’a. I.R.

Elżbieta Jeżewska (E.J.)
Iwona Rajkowska (I.R.)

Wykaz nabytków

Zakupy

GOŁĘBIEWSKI Baltazar (ok. 1715-1775)?

1. *Portret Apolonii ze Ślaskich Bąkowskiej stolnikowej radomskiej*, 1774, sygn. na odwrocie pośrodku: *B. Gołębiowski pinxit 1774*, napis w pr. g. części lica majuskułą: „W APOLONIA Z/ŚLASKICH BĄKOW-/SKA STOLNIKOW [A]/RADOMSKA”, olej płótno, 78,5 x 57 cm; nr inw. MNKi/M/2928
Lit.: E. Jeżewska *Malarstwo portretowe XVII-XVIII wieku*, z cyklu „Galeria kielecka” (muzealna), „Ikar” (Kielce) nr 11 (63) 1998, s. 15
2. *Portret Michała Jaxa-Bąkowskiego stolnika radomskiego*, 1771, sygn. na odwrocie pośrodku, słabo czytelna: (...)*ębiowski pinxit 1771*, napis w pr. g. części lica majuskułą: „W MICHAŁ IAXA BĄ-/KOWSKI STOLNIK /RADOMSKI”, olej płótno, 78 x 58,5 cm; nr inw. MNKi/M/2929
Lit.: jak w przypadku obrazu nr inw. MNKi/M/2928

Dary

CZARNECKI Henryk (1889-1972)

Malarz, społecznik, pedagog, konserwator, poeta (ur. 5 VII 1889, Czaple Wielkie w Krakowskiem – zm. 9 XII 1972, Kielce). Studia na ASP w Krakowie w latach 1905-1910, dyplom 1912 (pracownie T. Axentowicza, J. Pankiewicza, J. Mehoffera, dwie nagrody za akt). Wieloletni pedagog w szkołach Kielecczyny i Kielc w latach 1915-1946, konserwator w kościołach regionu i dawnym pałacu biskupów krakowskich, współorganizator Koła Adeptów Sztuk Pięknych (1924-1928) i Świętokrzyskiego Towarzystwa Miłośników Sztuki (1927-1939), współpracownik miesięcznika „Radosowa” (1936-1939), w czasie II wojny światowej nauczyciel w szkolnictwie zawodowym i tajnym (wraz z Ryszardem Praussem), w 1945 założyciel Wojewódzkiej Szkoły Rzemiosł Artystycznych, upaństwowionej w 1949, jej dyrektor w latach 1945-1967 (obecny Zespół Państwowych Szkół Plastycznych im. J. Szermentowskiego). Mało wystawiał, duża część prac przepadła w czasie wojny i po niej; nieliczne prace zaprezentowano w Muzeum Świętokrzyskim w Kielcach (obecnym Muzeum Narodowym) w 1972 na wystawie *XXV lat plastyki kieleckiej* oraz w Galerii kieleckiego BWA w 1985 r. na pierwszej indywidualnej wystawie malarza *Henryk Czarnecki. Malarstwo*.

1. *Autoportret*, ok. 1910, olej płótno, 24,2 x 21,3 cm. Na odwrocie fragment pracy malarskiej na zagruntowanym płótnie. Nr inw. MNKi/M/2878
2. *Portret ojca Feliksa Czarneckiego*, lata 1920., pastel tektura, 55,6 x 42,2 cm; nr inw. MNKi/M/2879
Lit.: *Henryk Czarnecki. Malarstwo* [Katalog wystawy], Galeria BWA „Piwnice”, Kielce [1985], poz. kat. 44, il. s. 15
3. *Portret córki Wandy*, 1919, pastel tektura, 69 x 54 cm; nr inw. MNKi/M/2880
Lit.: *Henryk Czarnecki ...*, poz. kat. 43, il. s. 20; I. Rajkowska *Dar*. „Ikar” 1997 nr 12, s. 15, il.
4. *Portret córki Wandy*, ok. 1930, olej tektura, 27,6 x 36,7 cm. Na odwrocie fragment aktu, olej. Nr inw. MNKi/M/2881
5. *Portret drugiej żony artysty* (Heleny z Malinowskich), 1928, sygn. na odwrocie l.d.: *H. Czarnecki/1928*, olej tektura, 31,6 x 25,8 cm; nr inw. MNKi/M/2882
Lit.: *Henryk Czarnecki ...*, poz. kat. 45, il. s. 14
6. *Portret pierwszej żony artysty w okularach* (Marii z Wojciechowskich), pocz. lat 1930., olej deska, 37,8 x 32,3 cm; nr inw. MNKi/M/2895
Lit.: *Henryk Czarnecki ...*, poz. kat. 32, il. s. 12
7. *Portret pierwszej żony artysty* (Marii z Wojciechowskich), po 1913, sygn. na odwrocie p.g.: *malował Henryk W. Czarnecki/Kielce*, pastel papier, 38,4 x 38,4 cm. Na odwrocie szkic ołówkiem – akt męski z rozpostartymi ramionami w ujęciu do pół ud. Nr inw. MNKi/M/2899
Por. *Henryk Czarnecki ...*, poz. kat. 42, il. s. 19

8. *Studium w słońcu* (portret pierwszej żony Marii), lata 1920., sygn. na odwrocie: *Studium w słońcu/H. Czarnecki N. 18*, olej tektura, 41,8 x 38,4 cm; nr inw. MNKi/M/2902
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 46
 9. *Portret siostry artysty* (Antoniny Czarneckiej), ok. 1920, olej tektura, 36,6 x 30,6 cm. Na odwrocie szkic ołówkiem – portret mężczyzny. Nr inw. MNKi/M/2898
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 30
 10. *Portret Marty Hubickiej*, lata 1920., olej płótno, 118,2 x 77 cm; nr inw. MNKi/M/2883
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 41; I. Rajkowska Dar..., s. 15 il.; *Region Świętokrzyski w twórczości współczesnych malarzy kieleckich*. „Radostowa” 1938 nr 1, s. 6
 11. *Portret cadyka*, lata 1920., olej płótno, 92,3 x 63,2 cm; nr inw. MNKi/M/2896
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 39 (pod tytułem *Rabin*)
 12. *Portret księdza Józefa Łopoty*, lata 1930?, olej tektura, 50 x 35,5 cm; nr inw. MNKi/M/2891
 13. *Portret młodego Niemca*, lata 1940., olej płótno, 51,7 x 41,8 cm. Na odwrocie szkic pejzażowy – *Szczyt górski Mnich* ze sztafażem ludzkim, por. poz. 30 wykazu nabytków. Nr inw. MNKi/M/2892
 14. *Studium portretowe mężczyzny*, lata 1930.?, olej sklejką, 37,5 x 28,5 cm; nr inw. MNKi/M/2897
Lit. Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 35, il. s. 18
 15. *Portret dozorczy*, lata 1920.?, olej płyta pilśniowa, 28,5 x 22,3 cm; nr inw. MNKi/M/2900
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 40, il. s.13 (pod tytułem *Głowa mężczyzny*)
 16. *Gaździna*, lata 1930.?, olej tektura, 30,7 x 32,5 cm; nr inw. MNKi/M/2901
Lit. Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 34
 17. *Święty Antoni*, lata 1920., olej płótno tektura, 29 x 23,3 cm; nr inw. MNKi/M/2903. Wg Wandy Czarneckiej modelem miała być siostra malarza Antonina Czarnecka.
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 31
 18. *Życie (Blazen)*, ok. 1925, olej płótno, 77 x 118,2 cm; nr inw. MNKi/M/2904
Lit.: I. Rajkowska Dar..., s. 15, il.
 19. *Chrystus-Król*, ok. 1920, akwarela ołówki papier, 26,6 x 15,7 cm; nr inw. MNKi/M/2884
Lit.: Henryk Czarnecki ..., poz. kat. 49, s. 16
 20. *Wyobrażenie sensu życia*, ok. 1920, akwarela ołówki papier, 30,6 x 23,3 cm. Na odwrocie skończony siedzący akt młodzieńca w ujęciu z profilu. Nr inw. MNKi/M/2893
 21. *Akt z pawimi piórami*, lata 1920., akwarela ołówki papier, 21,8 x 14,2 cm; nr inw. MNKi/M/2894
- Pejzaże:
22. *Drzewa w górach I* (świerki na skraju hali tatrzańskiej), olej tektura, 35 x 25,2 cm; nr inw. MNKi/M/2910
 23. *Drzewa w górach II* (świerki na hali tatrzańskiej), olej tektura, 34,6 x 25 cm; nr inw. MNKi/M/2911
 24. *Drzewo w górach* (świerk na hali tatrzańskiej), olej tektura, 18,5 x 21,7 cm; nr inw. MNKi/M/2912
 25. *Pole na Krzeptówkach* (Tatry), olej sklejką, 18 x 28,8 cm. Na odwrocie – szkic: fragment postaci męskiej. Nr inw. MNKi/M/2913
 26. *Pejzaż polny* (Krzeptówki ?), olej tektura, 20 x 27,5 cm; nr inw. MNKi/M/2922
 27. *Nida* (pejzaż rzeczny), sygn. na odwrocie, tuszem: „*Nida*” / mal. HW Czarnecki / Kielce, olej tektura, 33,8 x 24,5 cm. Wtórny napis na odwrocie, ołówkiem: *Steinmann Duża 7 / Skład Kilimów dom Wosia...* . Nr inw. MNKi/M/2887
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 24, il. s. 16
 28. *Królowa chatupa na Chłabówce* (okolice Zakopanego), sygn. na odwrocie ołówkiem: *H Czarnecki / „Królowa chatupa na Chłabówce”*, olej tektura, 20 x 23 cm; nr inw. MNKi/M/2890
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 23
 29. *Szczyt górski Mnich* (Tatry), olej tektura, 22,6 x 26,7 cm; nr inw. MNKi/M/2916
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 6
 30. *Szczyt górski Mnich* – szkic pejzażu z postaciami turystów na odwrocie portretu nr inw. MNKi/M/2892, por. poz. 13 wykazu nabytków.

31. *Pejzaż górski. Tatry – Kobylarz*, olej tektura, 29 x 24 cm; nr inw. MNKi/M/2927
32. *Szałas w górach. Tatry – Dolina Malej Łąki*, olej tektura, 24,6 x 24 cm; nr inw. MNKi/M/2909
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 3
33. *Dolina Chochołowska* (tatrzańska Polana Chochołowska), akwarela papier, 24,9 x 17,2 cm; nr inw. MNKi/M/2920
34. *Pejzaż wysokogórski tatrzański* (widok na Wołowiec zza Mnichów Chochołowskich), olej tektura, 22,5 x 25,6 cm; nr inw. MNKi/M/2919
35. *Zmarzły Staw* (Gaśienicowy?), sygn. na odwrocie, tuszem: *H Czarnecki / Zmarzły Staw*, olej tektura, 23 x 17,6 cm; nr inw. MNKi/M/2915
36. *Święty Jan Nepomucen. Park w Kielcach* (pomnik na tle zarośli), 1925 r., sygn. na odwrocie, czerwoną kredką: „*Św. Jan*” *Park 1925 r. / H Czarnecki / Kielce*, olej tektura, 25,8 x 19,7 cm. Na odwrocie także fragment postaci wieśniaka. Nr inw. MNKi/M/2885
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 14
37. *Drzewa* (Kielce – park z pomnikiem św. Jana Nepomucena), olej tektura, 31 x 25 cm; nr inw. MNKi/M/2923
38. *Sandomierz – zamek*, olej tektura, 22,3 x 29 cm; nr inw. MNKi/M/2905
39. *Sandomierz – widok z Domem Jana Długosza*, olej tektura, 23,2 x 28,7 cm; nr inw. MNKi/M/2906
Lit.: Henryk Czarnecki..., poz. kat. 2
40. *Nida – wieś Kotlice*, olej tektura, 19,9 x 33,8 cm; nr inw. MNKi/M/2888
41. *Irysy w wazonie*, olej płótno/płyta pilśn., 38,8 x 31 cm; nr inw. MNKi/M/2924

NATANSON Józef (ur. 1909)

Malarz, scenograf, pisarz o sztuce, ilustrator, ceramik (ur. 3 I 1909, Warszawa). Studia na ASP w Warszawie, Ecole du Louvre w Paryżu. W czasie II wojny światowej walczył w Brygadzie Podhalańskiej w Norwegii. Po wojnie w Londynie organizował wystawy o Polsce oraz spółdzielnię polskich artystów, napisał *Gothic Ivories* i *Early Christian Ivories*, malował, wystawiał, jednocześnie tworząc scenografie filmowe (ponad 80), w Londynie i Rzymie, w którym osiadł w 1955 (tworzył dla Vittoria De Sici, J. Mankiewicza, Marca Allegret, F. Zeffirellego, F. Felliniego). Wystawy indywidualne w Paryżu, Rzymie, Perugii, kilka wystaw zbiorowych¹⁷.

42. *Muzeum sztuki współczesnej*, 1985, sygn. p.d.: *Natanson/85*, olej dykta, 64,7 x 80,5 cm; nr inw. MNKi/M/2876
43. *Naręczona imperatora*, 1977, sygn. p.d.: *Natanson/1977*, olej dykta, 84,7 x 125,3 cm; nr inw. MNKi/M/2877

WAWRO Marek (ur. 1953)

44. *Kompozycja z aktem kobiecym*, ok. 1996, sygn. p.d.: *W*, akwarela tusz papier, 10,8 x 15 cm; nr inw. MNKi/M/2875

Poz. zakupy oraz dary 22–41 oprac. E.J.; poz. 1–21 oraz 42–44 oprac. I.R.

¹⁷ Zob.: *Natanson. 60 anni di pittura* [katalog wystawy]. Perugia 1992; Korespondencja z artystą z 25–26 VI 1998 r. w Dziale Malarstwa i Rzeźby MNKi; K. Piwocki, *Historia Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie 1904-1964*. Wrocław 1965, s. 196.